

Verantwoordelijke uitgever : Professor Louis Baeck,
Pro-dekaan van de Faculteit der Economische
en Toegepaste Economische Wetenschappen

De "Leuvense Economische Standpunten" worden opgevat als een vrije wetenschappelijke tribune waarin de stafleden van het Departement Economie en van haar onderzoekseenheid, het Centrum voor Economische Studiën, opiniërende studies en essays publiceren. De opzet bestaat erin om op bevattelijke wijze een reeks van inzichtsverhelderende en beleidsoriënterende economische standpunten te brengen. Onze beweeglijke wereld heeft hieraan wel behoefte.

Dergelijke reeks zal uiteraard verschillende opinies en denkstromingen brengen.

Leuvense Economische Standpunten zullen alleen de visie van de auteur vertolken. Zij kunnen dus niet doorgaan als de visie van een instelling.

Adres voor bestellingen :
Centrum voor Economische Studiën
Van Evenstraat 2B
B — 3000 LEUVEN

Prijs per aflevering : 100 F.
Postcheque : 000-0544830-78

Telefoon : 016 / 28.31.02 — 28.31.11

K.U. Leuven
Centrum voor Economische Studiën
E. van Evenstraat 2b - B-3000 LEUVEN
Tel. (016) 28.31.02 - 28.31.11
Fax (016) 28.33.61
BTW BE 419.052.173

KATHOLIEKE UNIVERSITEIT TE LEUVEN

DEPARTEMENT ECONOMIE

LEUVENSE ECONOMISCHE STANDPUNTEN

1993/72

**DE HERVORMING VAN DE SOCIALE ZEKERHEID
MICRO-ECONOMISCH BELCIHT**

Frans SPINNEWYN*

Dit standpunt wordt gepubliceerd naar aanleiding van het emeritaat van
Prof. Dr. L. Baeck, initiatiefnemer en uitgever van de Leuvense Economische Standpunten

oktober 1993

D/1993/2020/20

* Dit onderzoek kadert in het F.K.F.O.-project 2.0037.93 en het UIAP 26 project

1. INLEIDING

Het sociale-zekerheidsstelsel staat in de verdrukking. De enorme inspanning die gevegd wordt om de transfers in de sociale zekerheid te bekostigen doet steeds vragen rijzen over de verantwoording van het gehele opzet. Daarom is de reflectie over de zin van de sociale zekerheid omzeggens een dagelijkse bezigheid. Commissies, werkgroepen en studies over de hervorming of de verbeterde werking van de sociale zekerheid zijn schering en inslag. Vele voorstellen waren niet levensvatbaar door de weerstand van groepen die bij de invoering van of de overgangsfase naar de nieuwe regeling nadeel verwachtten. De eis tot het wegwerken van het overheidstekort bij een enorme overheidsschuld schept misschien mogelijkheden voor het vinden van een nieuw evenwicht. Men vergelijkt het huidige moment met 1944, toen de oorlogsomstandigheden een vergelijk mogelijk maakten.

Het bestaansrecht van de sociale zekerheid in haar huidige vorm of omvang wordt in vraag gesteld. Voor verschillende van haar taken worden substituten of een afslanking voorgesteld. Door gebrek aan differentiatie ten opzichte van rivalen wordt de sociale zekerheid in de hoek gedruimd en maakt ze een identiteitscrisis door. Deze crisis kan op verschillende niveaus worden gesitueerd. Op enkele hiervan gaat deze bijdrage dieper in.

Vooreerst leeft de overtuiging dat privé beter dan collectieve initiatieven de belangen van de consumenten dienen. Privé-initiatieven staan bloot aan concurrentie die inefficiënties of onverantwoorde winsten langs de aanbodzijde wegwerkt. Privatisering is daarom aan de orde van de dag, ook in de sociale zekerheid.

Bovendien beschouwt men de sociale bijdragen als oorzaak van de hoge bruto loonkost. Het herstellen of het verhogen van de internationale competitiviteit vergt een verlaging van de sociale bijdragen. De landen zonder formele sociale zekerheid vormen hier de bedreiging. Dit vergt een andere financiering van de sociale zekerheid of verminderde prestaties.

Verder is de sociale zekerheid niet in staat de armoede doelmatig te bestrijden door de veranderde en meer gedifferentieerde behoeften ten gevolge van de veranderde gezinsstructuur. Ten slotte blijven misbruiken en oneigenlijk gebruik van de verzekerden een probleem.

Veranderingen in de economische omgeving verrechtvaardigen een hervorming van de sociale zekerheid vergelijkbaar met deze van de Besluitwet van 1944. Deze uitdaging wordt opgenomen in de recente Blauwdruk voor een haalbare aanpassing van de sociale zekerheid in het kader van het Sociura-Project met rector Dillemans. In deze hulde aan professor Louis Baeck worden enkele van de voorstellen kritisch onderzocht.

Onze invalshoek is micro-economisch. We veronderstellen dat mensen door eigenbelang worden gedreven maar afkerig staan tegenover schommelingen in hun reële inkomen. De opzet is na te gaan in welke mate eenieder uit welbegrepen eigenbelang de andere in het sociale-zekerheidsstelsel nodig heeft om deze schommelingen op doelmatige wijze uit te vlakken. Bij wijzigingen van het stelsel dient men steeds rekening te houden met geïnduceerde veranderingen in het gedrag van de betrokkenen¹. De opbouw van de argumentatie is geleidelijk door eerst het meest eenvoudige probleem te beschouwen en later na te gaan hoe bijkomende problemen aanpassingen vergen voor de eenvoudige oplossingen.

Het weze duidelijk dat in deze micro-economische benadering bewust een reductie wordt doorgevoerd. We sluiten altruïstisch geïnspireerd solidair gedrag niet uit en onderkennen het belang van sociale, culturele en psychische factoren. Maar voor grote groepen moeten duurzame regels bestand zijn tegen het eigenbelang.

2. INKOMENSOVERDRACHTEN ZONDER SOCIALE ZEKERHEID

Inkomen voor bestedingen wordt bekomen via de toegevoegde waarde van arbeid in het productieproces. Zowel het inkomen als de bestedingen hebben een onregelmatig verloop. Arbeid is tot het actieve leven beperkt. De normale arbeidsperiode wordt onderbroken door ziekte, werkloosheid, ongeval of vakantie. De bestedingen hangen af van de behoeften die veranderen met de samenstelling en de gezondheid van het gezin. De inkomensverwerving en de inkomensbehoeften zijn niet op elkaar afgestemd. De synchronisatie gebeurt door inkomensoverdrachten.

¹ De manier waarop de effecten van een regeling op het gedrag van de verzekerde bij het ontwerp van een regeling moet worden verdisconteerd is het voorwerp van de Principal-Agent theorie.

Deze bijdrage beschouwt (herleidt) de sociale zekerheid als (tot) een stelsel van inkomensoverdrachten: de werknemers storten een gedeelte van hun inkomen in een collectief fonds en dit in ruil voor een inkomensvervangende uitkering bij het wegvallen van het inkomen (door werkloosheid, ouderdom, enz. ...) of een kostencompenserende uitkering bij uitzonderlijke uitgaven (gezondheidszorgen, opvoeding van kinderen enz. ...).

Op zoek naar het bestaansrecht van de sociale zekerheid en haar identiteit maken we voor de helderheid van het betoog eerst tabula rasa en zoeken naar alternatieven in een omgeving zonder collectief georganiseerde sociale zekerheid. We gaan dan in op de eigen bijdrage van de sociale zekerheid.

We onderscheiden twee vormen van inkomensoverdrachten. In de eerste vorm is de inkomensoverdracht onvoorwaardelijk. Deze vorm is geëigend om met zekerheid voorziene tekorten te financieren. De jaarlijks terugkerende vakantie is hiervan een voorbeeld. De term sparen wordt meestal voor de onvoorwaardelijke transfer voorbehouden.

In de tweede vorm is de inkomensoverdracht voorwaardelijk. Deze vorm is geëigend om een tekort te financieren waarvan het tijdstip of de omvang niet met zekerheid kan worden vastgesteld. De inkomensoverdracht gaat alleen door wanneer en zolang het inkomensstekort zich voordoet. De meeste toekomstige tekorten zijn onzeker. De term verzekering wordt meestal voor de voorwaardelijke transfer voorbehouden.

Voor voorziene schommelingen in het inkomen of de behoeften wordt met individueel sparen het hoogst mogelijke nut bereikt. Men vormt surplussen in tijden met hoog inkomen en lage behoeften om tekorten aan te vullen in tijden met laag inkomen en hoge behoeften. Indien onzekerheid over een niet-synchroon verlopend inkomens- en behoeftenpad onbelangrijk of volledig afwezig is, lijkt er daarom geen nood te bestaan aan een collectief georganiseerde sociale zekerheid. Vroeger, wanneer de lonen nauwelijks voldoende waren om te overleven legde de regeling van het vakantiegeld een verplichting op om geld opzij te leggen voor de jaarlijkse vakantie. Nu beschikken de gezinnen over meer speelruimte en kan het vakantiesparen zoals het woonsparen overgelaten worden aan het privé-initiatief.

Voor onzekere schommelingen is individueel sparen nutsverhogend zonder dat men het hoogste nut bereikt. Ofwel zal men ex post vaststellen dat de besparingen onnodig waren indien een tekort zich niet voordoet of het tekort kleiner is dan verwacht. Het met veel moeite gespaarde geld dient dan om de overvloed verder te verhogen. Ofwel zal blijken

dat de besparingen onvoldoende waren indien een tekort zich wel voordoet en groter is dan verwacht. Vroegere uitgaven zullen dan als verkwisting worden ervaren.

In deze gevallen kan men het nut bereikt via individueel sparen verhogen door de uitkering van de besparingen voorwaardelijk te stellen en te koppelen aan het zich voordoen van een tekort en zijn omvang, d.w.z. door zich te verzekeren. Indien de privé-verzekeraar bereid is de besparingen (premies) te ontvangen en terzelfdertijd de verplichting op zich neemt tot schadeloosstelling dan wordt het hoogst mogelijke nut bereikt.

Door haar voorwaardelijk karakter is verzekering een ingewikkelder contract. Slechts voor stereotiepe risico's die precies af te bakenen zijn zal men een tegenpartij vinden. Het risico moet voldoende groot zijn om door de winst van verzekering ten opzichte van sparen de transactiekosten voor het uitvoeren van het contract te compenseren. Bovendien zal de privé-verzekeraar alleen aan zijn verplichtingen kunnen voldoen indien het goed omschreven risico zich bij ieder individu van een grote groep verzekerden op onafhankelijke wijze voordoet. Aldus wordt op het collectieve niveau via de wet van de grote getallen het risico geneutraliseerd.

Zoals brand en auto-ongevallen hebben gezondheidskosten, het risico van ouderdom, ziekte en arbeidsongeval dit onafhankelijk karakter. Voor een grote groep verzekerden zijn de uitgaven in een bepaald jaar met grote nauwkeurigheid te voorspellen en kunnen de premies aan de verwachte uitgaven worden aangepast.

Indien alle risico's verzekeraar zijn, dan is in onze beperkte visie een sociale zekerheid overbodig. Ieder gezin kan door sparen of verzekering de bestedingen plannen zodat op gelijkmatige wijze aan zijn behoeften wordt voldaan (het marginale nut van de bestedingen wordt gelijkgeschakeld) en de inkomsten uiteindelijk de uitgaven dekken. Er blijven nog twee moeilijkheden, die nog zullen toenemen met de later behandelde niet-verzekerbare risico's. Vooreerst kan de met sparen en verzekering bereikte levensstandaard in sommige gevallen niet in de basisbehoeften voldoen en stoot men op een structureel armoedeprobleem. Daarnaast kunnen de tekorten aan de surplussen voorafgaan, zodat men geld moet ontlenen om de consumptie te stabiliseren. Dit veronderstelt evenwel dat men een lening kan verkrijgen. Voor een met zekerheid verwacht surplus vormt dit geen probleem. Maar indien een lening door een tekort aan kredietwaardigheid toch niet wordt toegestaan, verkeert men soms tijdelijk in armoede. De bijstandsregeling is in beide gevallen een oplossing.

In deze voorstelling van het armoedeprobleem zullen alleen degenen geholpen worden die beneden een bepaalde armoedegrens vallen en tot deze grens worden opgetrokken. De vraag rijst of bij tijdelijke armoede de tekorten moeten worden terugbetaald².

3. INKOMENSOVERDRACHTEN MET SOCIALE ZEKERHEID

Privé-verzekering is alleen mogelijk voor risico's die in grote groepen worden geneutraliseerd. Voor de werkloosheid is dit duidelijk niet het geval. Zowel de kans om afdanking als de kans om terug werk te vinden hangt af van de conjunctuur, een gemeenschappelijk risico dat door samenvoeging niet wordt uitgeschakeld. Waar voor verzekerbare risico's zonder sociale zekerheid privé-verzekeraars alternatieven zullen ontwikkelen, kan privé-verzekering door de strengere budgetvoorwaarde het werkloosheidsrisico niet aan.

Het werkloosheidsrisico kan in de sociale zekerheid bestreden worden omdat de noodzaak om op ieder ogenblik de uitgaven beneden de inkomsten te houden niet geldt voor een overheidsinitiatief. Een onverwacht tekort kan men naderhand aanzuiveren. Bij concurrentie³ kan een privé-verzekeraar daarentegen tekorten uit het verleden nooit goedmaken, omdat hij, na de premieverzwaarings, niet langer competitief is met de concurrenten (in het bijzonder nieuw op te richten maatschappijen die dit verlies niet hebben geleden). Aangezien concurrentie geen overwinsten toelaat moeten bij privé-verzekering de uitgaven steeds gelijk zijn aan de premieinkomsten. Dit geldt alleen voor verzekerbare risico's.

De op korte termijn niet-bindende budgetbeperking in de sociale zekerheid maakt een grotere solidariteit mogelijk tussen de werkenden en de werklozen. Bij hoge werkloosheid kan het lopende tekort via het belasten van de werkenden worden gedicht (onmiddellijk of bij schuldfinanciering in de toekomst). Bij lage werkloosheid met een lopend overschot bestaat de mogelijkheid de werkenden te compenseren. Door de solidariteit te verbreden

² Bemerkt dat bij de subsidiëring van het onderwijs en bij de uitkering aan afgestudeerden door de overheid wordt tussengekomen zonder dat de betrokkenen, gegeven de hulp van de ouders, onder de armoedegrens vallen. Men kan argumenteren dat dit voorschotten zijn die later door inkomensgebonden belastingen worden terugbetaald.

³ Indien privatisering van de sociale zekerheid een beperking van de concurrentie of een sterke regulatie vereist, dan verdwijnen de voordelen van concurrentie en is er geen enkele reden om het overheidsinitiatief af te bouwen.

kan de sociale zekerheid de uitkeringen stabiliseren, ook al is de diepte van een recessie onvoorspelbaar.

Het eigen karakter van de sociale zekerheid ten opzichte van de privé-verzekering wordt duidelijk in de werkloosheidsverzekering. De privé-verzekering heft risico's op die in grote groepen geneutraliseerd worden. De sociale zekerheid mildert de risico's die zelfs in grote groepen blijven bestaan door ze over allen te spreiden.

Vanuit strikt economisch oogpunt is het ondoelmatig een deel van een groep af te schermen tegen de gevolgen van een risico dat het andere deel treft. In dit geval zijn voor ieder nutsverhogende inkomensoverdrachten mogelijk waarbij de groep met het risico een daling in het gemiddeld inkomen aanvaardt en een premie betaalt in ruil voor het afschuiven van een deel van hun risico naar de groep zonder risico. Deze solidariteit is het wezen van de sociale zekerheid en vinden we bij nader toezien terug in andere takken van de sociale zekerheid.

Nemen we het voorbeeld van de pensioenverzekering. In deze tak stelt men het kapitalisatiestelsel, dat door privé-pensioenfondsen kan beheerd worden, voor als een beter alternatief dan het gebruikte repartitiestelsel. Vooreerst wordt overmoedig beweerd dat men in een kapitalisatiestelsel als oudere onafhankelijk van de toekomstige jongeren in het levensonderhoud kan voorzien. Maar eens inactief zijn de ouderen ook in een kapitalisatiestelsel voor hun levensonderhoud van de produktieve bijdrage van de jongeren afhankelijk. Twee spaarvormen zijn te onderscheiden : de beleggingen in overheidsobligaties en de beleggingen in aandelen. In beide gevallen is het voor de jongeren mogelijk de toekomstige lasten van zich af te schuiven. Door het verhogen van de inflatie wordt de reële opbrengst van overheidsobligaties verminderd. Door het verhogen van de lonen worden de winsten en daardoor het rendement van aandelen aangetast. Welke de macht zal zijn van de toekomstige generaties is moeilijk te voorspellen en wordt als het ware aan het lot overgelaten.

Naast een vermeende onafhankelijkheid tegenover de jongeren is het onjuist te stellen dat een kapitalisatiestelsel extra financieringsmiddelen voor investeringen ter beschikking stelt. De inconsistentie van deze redenering wordt onmiddellijk duidelijk door de overgang van een repartitie naar een kapitalisatiestelsel te beschouwen. In een aanvangsfase zullen mensen met een onvolledige loopbaan in het kapitalisatiestelsel op pensioen gaan. Stel dat men bij deze overgang geen enkele generatie voor een andere wil opofferen. De

overheid zal dan bij de overgang de pensioenen van de generaties met onvolledige loopbaan in het kapitalisatiestelsel bijpassen door de uitgifte van obligaties die de pensioenkas opgericht onder het nieuwe regime in hun portefeuilles opnemen. Na de overgang verschillen het kapitalisatiestelsel en het repartitiestelsel van elkaar door het niveau van de overheidsschuld die in het eerste het grootst is. Het is duidelijk dat geen extra middelen ter beschikking komen voor investeringen.

Een repartitiestelsel waarbij de actieven een vast aandeel van het inkomen overdragen aan de inactieven is bij onzekerheid superieur ten opzichte van het kapitalisatiestelsel. Indien het de jongeren goed gaat omdat de produktiviteit of de tewerkstelling hoog is dan zullen de ouderen in de voorspoed delen. Indien het in het omgekeerde geval voor de jongeren slecht gaat dan zal men ook in de pensioenen moeten korten.

Deze vorm van solidariteit tussen jong en oud wordt het best benaderd in het ambtenarenpensioen dat als een percentage van het loon van de ambtenaren in actieve dienst wordt berekend. Deze vorm van pensioenberekening is niet zonder moeilijkheden omdat aanpassing in het salaris van de jongeren onmiddellijke gevolgen heeft voor de pensioenlast van de overheid. Maar deze moeilijkheid toont juist de verdienste van dit stelsel aan: de onmogelijkheid het lot van de jongeren te verbeteren zonder ook de ouderen hierin te laten delen. Een loonsverbetering voor de jonge ambtenaren die via één of andere spitsvondigheid niet doorberekend wordt in de pensioenen van de ouderen is daarom een vergiftigd geschenk. Het principe van de solidariteit wordt doorbroken en kan door de jongeren later niet terug worden ingevoerd.

Privé-pensioenfondsen, die het ouderdomsrisico perfect beheersen, hebben het moeilijk met het tijdsverloop tussen de bijdragen en de uitkeringen. Tussen het tijdstip van de storting en het tijdstip van de opname veranderen zowel de kost van het levensonderhoud als de algemene welvaart. Een collectief georganiseerde sociale zekerheid kan hierop inspelen en de uitkeringen hieraan aanpassen, voor privé-pensioenfondsen is dit onmogelijk.

Voor de sector arbeidsongevallen is er een identiek en voor de gezondheidssector een analogo probleem. In de gezondheidssector kan men ieder jaar de premie bepalen voor een bepaalde kwaliteit van gezondheidszorgen. Maar aangezien de vooruitgang in de geneeskunde of de kosten van het aanbod onvoorspelbaar zijn kan de optimale toekomstige kwaliteit gemiddeld niet op voorhand worden bepaald. De beste kostendekkende verzekeringspremie is daarom onzeker en dit risico is onverzekerbaar. Dit risico wordt

vergroot door de toename van de gezondheidskosten met de leeftijd, die voor de groep van de bejaarden niet te voorspellen is. In vergelijking met de privé-verzekering kan in de sociale zekerheid dit risico met de jongeren gedeeld worden.

We besluiten uit dit overzicht dat de transfers in de sociale zekerheid door de hogere solidariteit een eigen karakter hebben. Deze verhoogde solidariteit is niet in tegenspraak met het welbegrepen eigenbelang. Ex-post dragen diegene die van tegenslag gespaard blijven bij om het inkomensverlies van de anderen te compenseren. Ex-ante weet men echter niet of men tot de winnaars of de verliezers zal behoren en is men beter af door tot dit solidariteitsverband toe te treden. Dit geldt zowel voor de privé-verzekering als voor de sociale zekerheid. Maar door competitie tussen de privé-verzekeringen worden de overdrachten beperkt en is er voor onverzekerbare risico's ruimte voor een overheidsinitiatief.

4. DE OPSPLITSING VAN RISICO'S

Voor velen zal de eigen bijdrage van de sociale zekerheid niet opwegen tegen de voordelen van een groter aandeel van het privé-initiatief waarvan zowel een verlaging van de brutoloonkost als een hogere efficiëntie wordt verwacht. Wanneer de afslanking van het overheidsinitiatief in de sociale zekerheid niet tegen te houden is, komt het erop aan dat de amputaties vakkundig gebeuren.

In de Blauwdruk van het Sociura Project wordt voorgesteld om de sociale uitkeringen op te splitsen in een basisverzekering, die aan alle verzekerden een minimale waarborg biedt en collectieve arbeidsverzekeringen die bijkomende dekking bieden. De minimale waarborg wordt uit een (proportionele, eventueel geplafonneerde) inkomensbelasting op alle ingezetenen gefinancierd. Het bovenminimale wordt in de arbeidsovereenkomst vrij bepaald en bijgevolg volgens verzekeringstechnische principes afgewikkeld. Vrije initiatieven worden nog steeds gekaderd in de sociale zekerheid. Aan deze nuancering wordt voorbijgegaan zonder het belang te ontkennen.

Aangezien het werkloosheidsrisico door zijn collectieve component privé niet te verzekeren is kan dit voorstel in de praktijk alleen bovenminimale uitkeringen waarborgen voor de gepensioneerden, zieken en de slachtoffers van een arbeidsongeval met privé-verzekerbare risico's. Alhoewel de minimale waarborg door de koppeling aan het

gemiddeld inkomen worden aangepast voor koopkrachtverlies of voor verbetering in de algemene welvaart, is dit niet het geval voor de bovenminimale uitkeringen. In het licht van het vorig betoog houdt dit voorstel een vermindering in van de sociale zekerheid.

Hierboven werd gewezen op de verzekerbaarheid van het ouderdoms-, ziekte- en ongevalrisico en de onverzekerbaarheid van het koopkrachtrisico. Bovendien werd aangetoond dat de intergenerationele koppeling van de welvaart zowel voor de ouderen als de jongeren voordelen inhoudt.

De voordelen van het privé-initiatief en de voordelen van de verhoogde solidariteit zijn te verbinden door in het huidige stelsel de verzekerbare risico's aan de verzekeringsmaatschappijen uit te besteden. Voor de opsplitsing van verzekerbare en onverzekerbare risico's kan men zich inspireren op de ervaring in de sector arbeidsongevallen. Deze verzekering wordt door privé-verzekeraars verzorgd maar voor de compensatie van koopkrachtverlies kan op het overheidsinitiatief een beroep worden gedaan. Onderzoek is nodig om dit samengaan tussen privé en openbaar initiatief te evalueren in de sector van de arbeidsongevallen, zowel voor als na de hervorming van deze sector.

Meer in het algemeen dienen de overdrachten tussen de actieven en de inactieven voor de verdeling van collectieve risico's in de verschillende takken van het bestaande stelsel op hun werking en doelmatigheid onderzocht te worden. In deze bijdrage wordt voorgesteld dat deze verhoogde solidariteit, na afsplitsen van de verzekerbare risico's, via afhoudingen of toeslagen op premies en uitkeringen in de geprivatiseerde verzekeringen binnen de sociale zekerheid worden geregeld. Door de eigen bijdrage van het oude stelsel na te bootsen en door de voor de verzekerden verbonden voordelen van een verhoogde mededinging in te voeren kan een beter stelsel uit de bus komen.

Door hun directe betrokkenheid in het productieproces kunnen de actieven, in tegenstelling tot de langdurige inactieven, zich via loonaanpassingen verzekeren tegen het koopkrachtrisico. Verzekeringstechnisch moet bijvoorbeeld het kapitaal dat werd opgebouwd door een generatie bij de pensionering de uitkeringen dekken tot alle leden van deze generatie gestorven zijn. Een voor beide groepen aanvaardbare ruil houdt in dat de langdurig inactieven inleveren bij een onverwacht lage inflatie in ruil voor een compensatie door de actieven bij onverwacht hoge inflatie.

De bescherming van het koopkrachtverlies is alleen wenselijk bij afwezigheid van welvaartsschommelingen van de actieven, aangezien het ondoelmatig is de inactieven af

te schermen van de risico's van de actieven. De welvaart van uitkeringstrekkers en van de actieven worden aan elkaar gekoppeld door afhoudingen op uitkeringen en toeslagen op bijdragen in gevallen met trage groei in ruil voor de omgekeerde operatie in gevallen met sterke groei in het nationale inkomen per hoofd.

Ex ante verwacht men dat de afhoudingen en toeslagen, inclusief intresten, aan elkaar gelijk zijn voor elk van de groepen. Ex post zullen er altijd afwijkingen zijn. Maar hierdoor zullen de inkomens van de actieven en niet-actieven in dezelfde richting fluctueren en blijft de veralgemeende solidariteit van de sociale zekerheid behouden.

De toeslag of de afhouding neemt toe met de afwijking van de gerealiseerde toestand ten opzichte van een op voorhand normaal geachte ontwikkeling. De aanpassing kan deels uit een vast bedrag en deels uit een percentage van de uitkering bestaan. Wie in een gunstige situatie centen ontvangt moet symmetrisch in een omgekeerd ongunstige situatie evenveel centen inleveren. Dezelfde symmetrie is vereist tussen de procenten die ontvangen of ingeleverd worden. Schommelingen in het reële inkomen zijn gemakkelijker te dragen door de hogere dan door de lagere inkomens. Voor de aanpassingen moet men voor de hogere inkomens eerder voor procenten en voor de lagere inkomens eerder voor centen kiezen. Hierdoor wordt in slechte tijden een in verhouding groter gedeelte van de schok door de hoge inkomens opgevangen en wordt van de lagere inkomens een kleinere en in verhouding met de draagkracht aangepaste inspanning vereist. Hiervoor in ruil zullen de hogere inkomens groter voordeel halen uit betere tijden.

Voor de werkloosheidsverzekering slaat het risico op het aantal uitkeringsgerechtigden. Zowel de instroom als de uitstroom is verbonden met de stand van de conjunctuur. Het is daarom onduidelijk welke verzekerbare risico's buiten enkele vormen van seizoensgebonden fluctuaties kunnen afgezonderd worden. Bovendien speelt de overheid als bemiddelaar een actieve rol in de tewerkstelling van de werklozen. De werkloosheidsverzekering verdient daarom een aparte behandeling. Over de cyclus moeten de tekorten in de laagconjunctuur en de overschotten in de hoogconjunctuur elkaar dekken.

De opsplitsing van de risico's is wel mogelijk bij de invoering van de afhankelijkheidsverzekering. Het is duidelijk dat een privé-verzekering de hulpbehoevende bejaarden niet kan verzekeren tegen een verzorging van een bepaalde kwaliteit, vooral omdat de loonkosten van het verzorgend personeel niet te voorspellen zijn. Voor dit nieuwe risico is een tussenkomst van de overheid gewenst die door geldgebrek niet over de brug komt.

Hier wordt een index opgesteld van de kost van verzorging voor hulpbehoevende bejaarden. Bejaarden die bijvoorbeeld hun intrek nemen in een verzorgingsinstelling krijgen van de privé-verzekering een uitkering die afhankelijk is van de bijdrage. De overheid zorgt voor een toeslag indien de verzorgingskost sterker is gestegen dan verwacht en ontvangt anders een bijdrage. Ex ante zijn de bijdragen en toeslagen aan elkaar gelijk.

5. IS PRIVATISERING EEN OPLOSSING ?

Experimenten waar verzekeringsinstellingen instaan voor het overgrote deel van de transfers en de overheid een klein maar vanuit welvaartsstandpunt uiterst belangrijk gedeelte voor eigen rekening neemt lijken het overwegen waard. De verhoogde solidariteit die de sociale zekerheid kenmerkt blijft behouden bij een vermoedelijk onweerstaanbare afslanking van de sociale zekerheid. Zal het betrekken van het privé-initiatief ons dichter brengen bij een oplossing voor de huidige moeilijkheden ?

Het is onwaarschijnlijk dat door privatisering in de sociale zekerheid de bruto-loonkost zal dalen. De kosten van verzekering blijven bestaan, ongeacht hun financieringsvorm. Indien de pensioenen niet langer door bijdragen in de sociale zekerheid maar door individuele bijdragen in pensioenfondsen worden gedragen, dan zullen de werknemers een aanpassing van de nettolonen eisen om deze verschuiving van de lasten op te vangen. Tenzij de vakbondsmacht wordt aangetast, werd reeds aangetoond dat men van deze hervorming geen verlichting van de bruto-loonkost kan verwachten.

Integendeel is een stijgend aandeel van verzekering in de totale loonkost te voorzien met het verminderend aandeel van het actieve leven. Een eerste oorzaak is de verlenging van de levensduur. Tezamen met de grote kosten van de hulpbehoevende bejaarden moet hierdoor tijdens het actieve leven meer gespaard worden. Een tweede oorzaak zijn de verhoogde eisen die door de ondernemingen aan de produktieve arbeid worden opgelegd. Dit verlengt de opleidingsperiode en leidt tot een kleiner percentage van werknemers dat de normale pensioenleeftijd bereikt. Het stelsel van het brugpensioen werkt deze tendens in de hand.

In dit verband is het onjuist de ontwikkelingslanden van sociale dumping te verwijten omdat ze geen formeel ontwikkelde sociale zekerheid hebben. Ook zonder sociale zekerheid moet men voorzien in de consumptie wanneer het inkomen wegvalt. De lage lonen van de werkenden in ontwikkelingslanden staan in voor een inkomen van de gepensioneerde ouders, zieken of werklozen in het ruimere familienetwerk. Zonder formeel georganiseerde sociale zekerheid is de informele sociale zekerheid evenzeer een last voor de werkende bevolking. Meer nog dan in de ontwikkelde landen met belangrijke door belastingen gefinancierde bijstandsprogramma's valt de armoedebestrijding op de schouders van de inkomenstrekken. Of het nettoloon dat een werknemer voor zichzelf of zijn gezin overhoudt na de aftrek van zijn bijdrage voor de brede familiesolidariteit als percentage van het brutoloon vergelijkbaar is met dit bij ons is het onderzoeken waard. Hiermee staat of valt het argument om via indirecte belastingen de sociale zekerheid te subsidiëren. De lage lonen van ontwikkelingslanden weerspiegelen daarom een lage levensstandaard van de totale bevolking.

Privatisering zal het rechtstreekse verband tussen bijdrage en uitkering versterken. Deze band heeft in de sociale zekerheid altijd bestaan, maar is verzwakt door expliciet herverdelingselementen in te bouwen, vooral bij de afschaffing van de bijdrageplafonds zonder aanpassing van de uitkeringen. Het loslaten van het wederkerigheidsprincipe in de sociale zekerheid is een van hoofdproblemen voor de financiering van de sociale zekerheid. Zonder wederkerigheid wordt de sociale zekerheid een belasting die men probeert te ontwijken. Het is een paradox dat men enerzijds pleit voor vermindering van de sociale bijdragen en anderzijds een toename van de extra-legale pensioenen of andere verzekeringen vaststelt. Fiscale voordelen spelen hier zeker een rol. Het verwateren van het wederkerigheidsprincipe is een andere reden.

Met de verhoging van de produktiviteit is het normaal dat men terzelfdertijd het verhoogde inkomen wil behouden wanneer het inkomen wegvalt. In die zin mag men een verhoogde behoefte met betrekking tot verzekering verwachten en zou de financiering van de sociale zekerheid geen probleem mogen vormen. Eén manier is in het huidige stelsel de wederkerigheid te versterken zodat de verhoogde behoefte zich vertaalt in een grotere bereidheid van de werkenden om bij te dragen tot het stelsel. Aangezien wederkerigheid een essentieel element is van vrijwillig afgesloten contracten is privatisering een andere manier om automatisch de grotere wederkerigheid in te bouwen.

Wederkerigheid in de sociale zekerheid houdt in dat de hoge inkomens ook hoge uitkeringen ontvangen. Op het eerste zicht kan het ondoelmatig lijken in de sociale zekerheid

aan enkelen hoge pensioenen uit te keren wanneer terzelfdertijd de minimumuitkeringen onvoldoende zijn om velen boven de armoedegrens te tillen. De sociale zekerheid staat of valt met de bereidheid tot de sociale zekerheid bij te dragen. De sociale zekerheid is voor de hogere inkomens aantrekkelijk indien ze aan de behoefte van inkomenszekerheid voldoet. Daarnaast is er in tijden zonder inkomen de behoefte tot bestaanszekerheid voor hen die in het verleden niet of met een laag inkomen onvoldoende konden bijdragen. Loonverzekering en bestaanszekerheid zijn geen concurrenten maar twee behoeften die complementair zijn. Indien armoedebestrijding het enige doel wordt van de sociale zekerheid en alleen in minimale uitkeringen zou voorzien, dan verliest de sociale zekerheid haar aantrekkingskracht voor de groep waarvoor bestaanszekerheid geen werkelijk probleem is. Een groter bereik van de sociale zekerheid via loonverzekering vermindert de schommelingen van de levensstandaard van de lagere inkomens door een verschuiving naar de hogere inkomens, zoals reeds betoogd.

Het verzekeren van de bestaanszekerheid van gezinnen zonder dubbel inkomen is dikwijls moeilijk wanneer het inkomen wegvalt en men op een uitkering terugvalt, in het bijzonder met kinderlast. De sociale zekerheid als een stelsel van inkomensoverdrachten aanvaardt dat de levensstandaard gemiddeld lager is voor één- dan voor tweeverdieners en dat de kinderlast de levensstandaard doet dalen. De bijstandsregeling in de sociale zekerheid, die de bestaansmiddelen met de behoeften vergelijkt, is beter geschikt om te oordelen of een tekort bijgepast moet worden. De last van de armoedebestrijding is een collectieve verantwoordelijkheid. Indien voor de goede orde verzekerbare risico's geprivatiseerd worden dan moet het armoederisico door de volledige gemeenschap gedragen worden en passen kinderbijlagen met de veralgemeende gezinsplanning in een nationale geboortepolitiek.

Ook de Blauwdruk draagt bij tot een scheiding van de verantwoordelijkheden die leidt tot responsabilisering. De sociale vergoedingen of kostencompenserende prestaties moeten met de bijstandsuitkering ten laste gelegd van de fiscale inkomsten van de overheid. Aangezien de sociale vergoedingen inspelen op verhoogde behoeften naar aanleiding van risico's, kon men verwachten dat de Blauwdruk de gezinsmodulatie van de sociale uitkeringen zou regelen via collectief gefinancierde sociale vergoedingen, d.w.z. volgens de gezinssituatie gedifferentieerde toeslagen bij het zich voordoen van een sociaal risico.

6. DIFFERENTIATIE VAN DE RISICO'S

In het voorgaande betoog werden verschillen in risico's tussen de verzekerden buiten beschouwing gelaten. Verzekeringsmaatschappijen zullen op zoek gaan naar de lage risico's om de uitkeringen te beperken (b.v. geneeskundig onderzoek of bonus-malus systeem). Mededinging laat niet toe dat op lange termijn winst of verlies wordt gemaakt. Hierdoor zullen de premies van de lage risico's verlaagd en de premies van de hoge risico's verhoogd worden. Privatisering, met de voordelen van mededinging langs de kant van het aanbod, zal via de mededinging leiden tot een grotere differentiatie van risico's. In de arbeidsongevallenverzekering wordt op grond van de sector een onderscheid gemaakt tussen de aard van de risico's voor de premiebepaling. Is het wenselijk dat differentiëring in de premies doorgetrokken wordt naar andere takken van de sociale zekerheid?

Verschillen in risico's zijn al dan niet door vrije keuze (mee)bepaald. Voor erfelijk bepaalde of leeftijdsgebonden risico's die buiten de verantwoordelijkheid liggen van de verzekerde bestaat er in de gezondheidssector een consensus dat differentiëring van de premies ongewenst is. Bij privatisering moeten dergelijke objectieveerbare risico's door toeslagen via de overheid worden bijgepast indien men de premies wil uniformiseren en discriminatie van de slechte risico's wil tegengaan.

Beschouwen we nu risico's die mede afhankelijk zijn van de keuze van of de organisatie van de activiteit. In het huidige stelsel betalen ambtenaren geen werkloosheidsbijdrage omdat hun tewerkstelling door de overheid verzekerd is. Op analoge wijze kan men daarom voor een differentiëring van de werkgeversbijdragen voor de werkloosheid pleiten. Seizoengebonden activiteiten met onregelmatige tewerkstelling worden voor gelijke premies door andere activiteiten met regelmatige tewerkstelling gesubsidieerd. Het argument voor premiedifferentiëring wordt versterkt doordat ondernemingen beslissen tot afdanking. Soms bestaan er alternatieven. Deze worden niet overwogen omdat, zonder beloning voor het behoud van de tewerkstelling, de werkloosheidsverzekering als een alternatieve financieringsbron voor de loonsom wordt gebruikt. De tijdelijke werkloosheid is in sommige gevallen een noodzaak, maar lang niet in alle gevallen. Een bonus-malus regeling zoals bij ongevallen, is daarom een effectief instrument om misbruiken, vooral in de tijdelijke werkloosheid, tegen te gaan.

Het voorstel om werkgeversbijdragen voor de werkloosheid te differentiëren is voor kritiek vatbaar omdat het tot een tewerkstellingsverlies zal leiden in activiteiten met onregelmatige tewerkstelling en met een concentratie van moeilijk te plaatsen ongeschoolde arbeid.

Indien arbeid schaars is, dan vergt een efficiënte toewijzing van de produktiemiddelen dat wat men gemiddeld al werkend verdient ook alle inkomensvervangende uitkeringen financiert. Dit zou na de opleiding normaal het geval voor het overgrote deel van de arbeidende bevolking moeten zijn. Het recht op een uitkering is gegrond op en wordt mogelijk door de bijdrage. Alternatieve financieringsvormen zoals belasting op de toegevoegde waarde of nieuw indirecte taksen, die leiden tot permanente subsidiëring, geven een vertekend beeld van de werkelijke kost van arbeid en zijn daarom niet wenselijk voor schaarse arbeid. Tewerkstelling die arbeid onregelmatig tewerkstelt maar met gesubsidieerde uitkeringen interessant wordt kan dan regelmatige tewerkstelling verdringen.

Voor de moeilijk te plaatsen arbeid verlicht de tewerkstelling de lasten voor het verstrekken van het bestaansminimum. De subsidiëring van de sociale bijdragen voor de laagste lonen vergemakkelijkt de overstap van de bijstandsregeling naar de normale tewerkstelling en houdt besparingen in. Aangezien het bestaansminimum een collectieve verantwoordelijkheid is, dient de subsidie uit algemene middelen betaald. Het versterken van de wederkerigheid in de sociale zekerheid door de privatisering zal de lasten voor de financiering van de bijdragen van de lagere inkomens nog versterken. Nieuwe indirecte taksen in het verlengde van de Maribel operatie zullen noodzakelijk zijn. De proportionele belasting in de Blauwdruk betreft alle inkomensgroepen in de financiering van de basisuitkering en is een interessant alternatief. Het stimulerende effect op de tewerkstelling vereist evenwel dat de basisuitkering wordt beperkt tot hen die een (realiseerbare) intentie hebben via inkomensverwerving ook tot het stelsel bij te dragen.

In de meeste voorstellen zijn de loonsubsidies niet gedifferentieerd. Is het niet zindelijker, beter beheersbaar en zuiniger indien men iedereen het volle pond voor de inkomensvervangende uitkeringen laat betalen en los van de sociale zekerheidsproblematiek loonsubsidies of trainingsprogramma's voor moeilijk te plaatsen arbeid invoert? In het verleden is de ongeschoolde arbeid ooit schaars geweest en is de vraag via immigratie opgevuld.

Bij de wedertewerkstelling wordt de duur van de werkloosheid meebepaald door het gedrag van de werkloze. Om het risico van langdurige werkloosheid te beperken is zoals in de verzekering van de ziektekosten de verzekering in de werkloosheid beperkt. Naast

een onvolledige verzekering, wordt een dalende uitkering als een bijkomende prikkel aangewend. Het nadeel van dergelijke regeling is duidelijk. De werkloze heeft het risico slechts onvolledig in de hand en wordt gepenaliseerd wanneer hij of zij ondanks grote inspanning lang werkloos blijft. Het voordeel is dat er vroeger mogelijkheden tot tewerkstelling worden aangegrepen die men anders zou laten liggen (de werkloze houdt geen rekening met de sociale kost van een verlenging van de werkloosheid). Met hetzelfde budget kan men door de gemiddeld kortere werkloosheidsperiode gemiddeld hogere uitkeringen financieren en het nut van de pas afgedankte werkloze verhogen. Uit economisch onderzoek blijkt dat een dalende en uitdovende uitkering hierbij doelmatig is. In dit geval zou de werkloze wiens uitkering onvoldoende wordt na een onderzoek van de bestaansmiddelen overstappen naar de bijstandsregeling.

Ook de vervroegde pensionering of de loopbaanonderbrekingen zullen een probleem vormen indien aan alle werkenden ongeacht hun loopbaan een basisuitkering wordt toegestaan. Zonder dergelijke oplossingen onder speciale omstandigheden uit te sluiten, zal het onbepaalde gebruik van deze mogelijkheden zeker tot ongewenste gevolgen leiden die men best op voorhand uitsluit.

Privatisering zal leiden tot grotere differentiëring van risico's. Dit is een tweesnijdend zwaard. In zover dat het risico beheersbaar is zal de differentiëring leiden tot grotere preventie en misbruiken tegengaan. In die zin zal men het ook terugvinden in collectieve initiatieven. De uniforme basisuitkering bij werkloosheid en ouderdom in het Sociura-voorstel lijkt mij daarom ondoelmatig voor de bestrijding van het risico door de verzekerden. In zover dat het risico onbeheersbaar is zal de differentiëring leiden tot discriminatie die in sommige gevallen niet wenselijk is.

7. BESLUIT

De aantrekkelijkheid van de Sociura-Blauwdruk ligt in zijn eenvoud. Voor de inkomensvervangende uitkeringen wordt het overheidsinitiatief beperkt tot een basisuitkering. Het bovenminimale wordt volgens de behoeften vrij bepaald en volgens verzekeringsprincipes afgewikkeld. Door de koppeling van de basisuitkeringen aan een inkomensbelasting op alle ingezetenen wordt de verhoogde solidariteit in beperkte mate behouden.

Deze bijdrage onderzocht een alternatief principe waarbij verzekerbare risico's in een eerste stap worden uitbesteed en waarbij in een tweede stap de aldus bekomen uitkeringen collectief volgens vastgelegde principes worden aangepast. Ex-ante zijn voor iedereen de afhoudingen gelijk aan de toeslagen en in absolute waarde groter voor de hogere dan de lagere inkomens. Ex-post zullen de aanpassingen zorgen voor een doelmatige verdeling van de lasten van de niet-verzekerbare risico's.

De privatisering is in beide voorstellen alleen wenselijk indien via competitie een verhoogde efficiëntie wordt bereikt en ongewenste discriminatie kan vermeden worden. Zonder de bruto-loonkost te verminderen zal een verhoogde wederkerigheid door een hogere bijdragebereidheid het financieringsprobleem verlichten.

Ons voorstel poogt aan te sluiten bij het bestaande stelsel dat zich van privé-verzekering onderscheidt door een doelmatige verdeling van de lasten van niet verzekerbare risico's. Het is zeer de vraag of de Blauwdruk in de realisatie haar eenvoud zal blijven behouden. Naast de herleiding van de werkloosheidsverzekering tot een basisuitkering is een uniforme uitkering in de werkloosheid en de pensioenen een te beperkt instrument om misbruiken tegen te gaan. Het betrekken van de bovenminimale uitkeringen in de solidariteit kan fluctuaties van de basisuitkering in tijden van crisis beperken.

Het nijpend probleem van de armoedebestrijding werd niet behandeld. De verzwaring van de sociale bijdragen van de lage inkomens door de versterking van het wederkerigheidsprincipe, vergt andere middelen om de overstap naar de tewerkstelling te vergemakkelijken. Een gescheiden aanpak van de bijstandsregeling lijkt verantwoord indien deze niet stigmatiserend is en belangrijke financiële middelen verkrijgt. In het andere geval moet men vasthouden aan een politiek waarbij alle beetjes helpen.

BIBLIOGRAFIE

DILLEMANS, R., ed. (1993), *Bouwstenen voor een nieuwe Sociale Zekerheid*, Universitaire Pers Leuven.

DREZE, J. (1979), "Human Capital and Risk-Bearing", *The Geneva Papers on Risk and Insurance*, 12, p. 5-22.

KOLM, S.-C. (1985), *Le Contrat Social Liberal: Philosophie et Pratique du Liberalisme*, PUF Paris, 405 pp.

Project Sociura (1993), *Blauwdruk voor een haalbare aanpassing van de sociale zekerheid*, Universitaire Pers Leuven.

SPINNEWYN, F. (1985), *Solidariteit in crisis: economische bedenkingen rond de Sociale Zekerheid en de sociale verworvenheden*, Acco Leuven, 151 pp.

LEUVENSE ECONOMISCHE STANDPUNTEN

- 1976 — 1. Louis BAECK, De inflatoire groeimachine. (uitgeput)
2. Paul DE GRAUWE, Theo PEETERS, De recente inflatie : een structureel of een monetair probleem ? (uitgeput)
- 1977 — 3. Karel TAVERNIER, Krachtlijnen voor een Belgisch stabilisatiebeleid. (uitgeput)
4. Paul DE GRAUWE, Korporatisme en werkloosheid, (uitgeput)
5. Paul VAN ROMPUY, Enkele structurele aspecten van de crisis. (uitgeput)
6. Louis BAECK, Naar een nieuwe groeicyclus met een ander groeipatroon.
- 1978 — 7. Louis BAECK, Politiek verantwoordelijk handelen en socio-economisch optimum. (uitgeput)
8. Paul DE GRAUWE, Bureaukratische controle en het economisch systeem.
9. Paul VAN ROMPUY, Guido DE BRUYNE, De regionalisatie economisch bekeken. (uitgeput)
10. Louis BAECK, De nieuwe internationale economische orde en haar kritische tegenhangers. (uitgeput)
11. Theo PEETERS, Economisch federalisme : lessen uit het buitenland.
12. Dirk HEREMANS, Economische autonomie en economische unie, krachtlijnen voor een duurzame oplossing.
- 1979 — 13. Paul DE GRAUWE, Arbeidsduurvermindering en tewerkstelling.
14. Economisch Federalisme. (uitgeput)
Deel I : Financiële middelen en herverdeling, Paul VAN ROMPUY, Albert VERHEIRSTRAETEN, Regionale Herverdelings- en Financieringsstromen.
Theo PEETERS, Financiële middelenvoorziening voor gemeenschappen en gewesten.
15. Economisch Federalisme.
Deel II : Organisatie en bevoegdheden, Dirk HEREMANS, Verkaveling van bevoegdheden en economische unie.
Vic VAN ROMPUY, Economisch stelsel en verdeling van bevoegdheden.
- 1980 — 16. Guy CLEMER, Karel TAVERNIER : Tewerkstelling en inkomensmatiging in België : een onvermijdelijke keuze.
17. Louis BAECK, Lokomotief strategie : met stoom uit de Eurovalutamarkt. (uitgeput)
18. Michel DOMBRECHT, Theo PEETERS, Sanering van de overheidsfinanciën : gevaarlijk of onvermijdelijk ?
- 1981 — 19. Paul DE GRAUWE, Marcia DE WACHTER, Produktie, tewerkstelling en verdeling. Een neo-liberale benadering.
20. Louis BAECK, De jaren tachtig in perspectief. (uitgeput)
21. Paul VAN ROMPUY, Patrick VAN CAYSEELE, Raming van de gere-

- gionaliseerde lopende rekening van de overheid in 1979.
22. Paul DE GRAUWE, Loonkosten, energiekosten en kapitaalkosten. België gedurende 1970-1980. (uitgeput)
23. Frans SPINNEWYN, Een verzekeringstechnische benadering van de werkloosheidsverzekering.
- 1982 — 24. Louis BAECK, Herstelbeleid, vroeger en nu.
25. Paul DE GRAUWE, Marc JANSSENS, Aanbodeconomische effecten van de belastingdruk in België.
- 1983 — 26. Paul DE GRAUWE, Guy VERFAILLE, Linkse en rechtse gezondheidsindicatoren van de Belgische Economie.
27. Louis BAECK, Hoe de crisis ombuigen. (uitgeput)
28. Paul VAN ROMPUY, Maatschappelijke keuze en economische crisis.
29. Vic VAN ROMPUY, Erik SCHOKKAERT, Begrotingstekorten, Rentelasten en Openbare schulden in België. Een kijk op half lange termijn.
- 1984 — 30. Dirk HEREMANS, Hans GEEROMS, Marktsector en budgetsector in België. Grenzen aan het overheidsbeslag ?
31. Paul DE GRAUWE, Guy VERFAILLE, Zijn de rentelasten van de overheidsschuld ondraaglijk geworden ?
- 1985 — 32. Louis BAECK, De wonderbare wereld van de economische paradigma's. (uitgeput)
33. Paul VAN ROMPUY, Solidariteitsmechanismen in federale staten.
34. Louis BAECK, De V.S. en de E.G. : vergelijking op lange termijn.
35. Louis BAECK, Het economisch denken in het Spanje van de 16e en 17e eeuw.
36. Guido DE BRUYNE, Paul DE GRAUWE, Herverdeling van het werk en makro-economisch evenwicht.
37. Paul VAN ROMPUY, Arbeidsmarktflexibiliteit en werkloosheid.
- 1987 — 38. Paul DE GRAUWE, Anne FREMAULT, Micro- en macro-economische effectiviteit van de Belgische prijsreglementering.
39. Louis BAECK, Kentering in de westerse economie.
40. Johan MORTELMANS, Erik SCHOKKAERT, Lode BERLAGE, Robert VERTONGHEN, De economische wenselijkheid van een snelspoorverbinding door België.
41. Louis BAECK, De aandelenbeurzen, 1982-87 : het lustrum van de stier.
42. Lode BERLAGE, Dirk TERWEDUWE, Grondstoffenuitvoer van ontwikkelingslanden : machtsmiddel of struikelblok ?
- 1988 — 43. Louis BAECK, De westerse economie na de krach. (uitgeput)
44. Filip ABRAHAM, Nationale vakbonden, interprofessionele loonakkoorden en economische politiek.
45. Paul VAN ROMPUY, m.m.v. Valentijn BILSEN, 10 Jaar financiële stromen tussen de gewesten in België.
46. Dirk HEREMANS, Bevoegdheidsverdeling en economische autonomie. De staatsvorming in het licht van 1992.
47. Wim MOESEN, Dirk HEREMANS, Paul VAN ROMPUY, Mark EYSKENS, Bedenkingen bij de nieuwe financieringsvoorstellen voor gewesten en gemeenschappen.

48. Vic VAN ROMPUY, Overheidstekort, overheidsschuld en economische welvaart. Toepassing op België 1947-1988
- 1989 — 49. Lodewijk BERLAGE, België en de schulden van de Afrikaanse lage inkomenslanden.
50. Jacques DREZE, Schuld en coöperatie in de mondiale economie. (uitgeput)
51. Paul DE GRAUWE, Milieuvriendelijke groei : utopie of werkelijkheid ?
- 1990 — 52. Paul VAN ROMPUY, Europese ankerpunten voor het belgisch begrotingsbeleid.
53. Louis BAECK, De jaren '90 : een Europees decennium. (uitgeput)
54. Paul DE GRAUWE, Stef PROOST, Erik SCHOKKAERT, Denise VAN REGEMORTER, Het milieubeleid in Vlaanderen. Een economische visie.
55. Paul DE GRAUWE, Wim VANHAVERBEKE, Competitiviteit, oliecrisis en loonindexering.
56. Wim MOESEN, Begrotingen, beleid en beheer. Over de besparingsvoorstellen, wat ze zijn en wat ze niet zijn.
- 1991 — 57. D. HEREMANS, M. DE BROECK, Overheidsschuld en financiële markten in de branding.
58. Louis BAECK, Bruno VAN ROMPUY, Golfoorlog : geopolitiek, petroleum en islam. (uitgeput)
59. Paul DE GRAUWE, Koen STRAETMANS, Het programma-akkoord in de petroleumsector. Een ondoelmatig systeem van prijzencontrole.
60. Paul DE GRAUWE, Denkoefeningen over de regionalisering van de Belgische overheidsschuld.
- 1992 — 61. Paul DE GRAUWE, Over Franse kolonisatie en Belgische verankering.
62. Stef PROOST, Beleidsvoorstellen voor de broeikasproblematiek.
63. André DECOSTER, Stef PROOST, Erik SCHOKKAERT, Hervorming van indirecte belastingen : winnaars en verliezers.
64. Paul VAN ROMPUY, Kritische bedenkingen bij de regionalisering van de overheidsschuld.
65. Paul DE GRAUWE, Wat doet de nationale bank met ons geld ?
- 1993 — 66. Patrick VAN CAYSEELE, Waarom wij? Of de economische onderbouw van een verankeringsbeleid.
67. Paul DE GRAUWE, Bart VAN DER HERTEN, De legitimering van overheidsmonopolies in het spoorwegvervoer en in de telecommunicatie. Een historische analyse.
68. Paul VAN ROMPUY, Valentijn BILSEN, Regionalisering van de sociale zekerheid.
69. Lodewijk BERLAGE, Wim LAGAE, Afrika, de verwaarloosde debiteur.
70. Mark De Broeck, Dirk Heremans, Vraagtekens bij de overheidsschuld in een federaal België.
71. Wim MOESEN, Paul VAN ROMPUY, De kleine kanten van de grote staatshervorming.